

Jornades de Foment de la Investigació

**L'ATENCIÓ A LA
DIVERSITAT A
L'EDUCACIÓ
INFANTIL
MITJANÇANT LA
TUTORITZACIÓ
ENTRE IGUALS.**

Autors

Laura MIRET.

INDEX

- 1.- Justificació teòrica
- 2.- Objectius
- 3.- Metodologia i desenvolupament de l'experiència
 - Context
 - Selecció i agrupament
 - Estil i mètode de tutoria
 - Formació: entrenament previ
 - Monitorització
 - Recursos
 - Temporalització
 - Avaluació
- 4.- Conclusions i resultats
- 5.- Propostes de millora
- 6.- Referències bibliogràfiques
- 7.- Annex

1.- JUSTIFICACIÓ TEÒRICA

Aquesta experiència de tutoria entre iguals té la voluntat de demostrar que segons la forma de gestió de l'aula que s'organitza donem oportunitats d'aprenentatge a tots els alumnes. D'altra banda, podem pensar que les diferències de nivell faciliten la tasca educativa: els alumnes fan un paper mediador en l'aprenentatge dels seus companys i si centrem l'activitat entre els materials i els alumnes el mestre/a pot dedicar tot el temps que cal en l'ajuda individual a aquells alumnes que ho necessiten.

Aquesta experiència ha partit de l'ajut obtingut a l'assignatura de la llicenciatura de psicopedagogia anomenada *Educació Especial* tutoritzada per la professora Odet Moliner, del Departament d'Educació de la Universitat Jaume I de Castelló de la Plana.

Una de les primeres experiències d'aquest tipus va ser recollida en el treball de Carles Monereo, Mireia Bassols, Montse Castelló i Ester Miquel a *Instantànies. Projectes per atendre la diversitat escolar*. A partir d'aquest treball (*Duran i Mestres, 1998*) van començar a treballar en un estudi pilot amb la intenció de repetir-lo i millorar-lo afegint-ne més professorat. Aquesta experiència es una breu part pràctica del treball realitzat per Duran al llarg de més de deu anys d'investigacions a dos Instituts de Secundària a Catalunya (Celrà i Sant Martí de Provençals).

L'acció tutorial com a eix vertebrador del treball sobre el currículum es una altra de les experiències que s'han realitzat a instituts de Catalunya (Sitges) per (*Lemus i Panyella, 1999*). Encara i això no hem trobat cap estudi que fera referència a l'estudi d'aquesta estratègia a l'educació infantil.

Un dels aspectes que caracteritza aquest treball és el fet que la teoria de la tutorització està basada en el treball per parelles, però en el nostre cas degut a l'edat dels alumnes i a la disposició física de l'aula que afavoria l'agrupament es va decidir el treball per taules, en equips de 5/6 alumnes.

La tutoria entre iguals és un mètode d'aprenentatge cooperatiu en el qual un alumne/a aprèn ensenyant un alumne tutoritzat que alhora aprèn per l'ajuda que rep ajustada a les seues necessitats de forma permanent per un company/a de classe.

Plantejarem que la interacció entre alumnes és una font d'aprenentatge, permet l'adquisició d'habilitats socials bàsiques per a la vida democràtica i és en sí mateix funcional, en una societat, la del coneixement, on saber fer amb altre és una competència bàsica.

La riquesa de les interaccions entre iguals, autèntic motor de l'aprenentatge, ha estat durant generacions substituïda per una única interacció per un professor i un nombre elevat d'alumnes que configuren l'aula. Una interacció forçosament superficial i poc ajustada. La frase "no hablaré en clase" caricaturitza el model educatiu del que venim on prevalia el treball individual i la competició entre els alumnes (Duràn, 2002).

L'aprenentatge cooperatiu constitueix una excel·lent estratègia per a l'atenció a la diversitat. Les raons cal buscar-les a les característiques del tipus de tècniques que permeten treballar amb grups heterogenis, estructurar les tasques mitjançant aprenentatge multinivell i la col·laboració de tot el grup que requereix que cadascú dels seus components aporte el millor de sí mateix. La utilització d'aquest tipus de pràctica pot conduir a la millora dels resultats en termes de desenvolupament acadèmic, social i psicològic així com ajudar al mestre a adaptar el currículum a les necessitats de tots els alumnes fent possible que cadacún d'ells arribi als objectius de forma diferent. Aquest tipus de tècniques són afavoridores de la participació d'alumnes "excepcionals". Per contra, aquestes tècniques grupals mal gestionades poden implicar una gran pèrdua de temps i una dinàmica de classe negativa.

Aquesta experiència de tutoria entre iguals és una modalitat de peer-tutoring que es realitza entre alumnes d'un mateix curs i edat; es a dir allò que s'anomena same-age tutoring. Aquesta és una de les aplicacions, segons Duràn, més senzilla ja que no requereix de condicionats organitzatius previs. Pel que respecta a la classificació de les situacions de tutoria, aquesta experiència es basa en una situació de tutoria per torns i tutoria alterada, o més bé, tutoria recíproca o recíprocal peer tutoring (R.P.T.). Aquest mètode als seus principis va estar desenvolupat per Fantuzzo i els seus col·laboradors (Fantuzzo i cols., 1992) Organitzant-lo per parelles d'edat i habilitats similars en un context estructurat que guia el procés d'aprenentatge. A la nostra experiència l'organització va ser diferent a causa del mobiliari de que es disposava i de les relacions existents entre els nens, basades fonamentalment en grans grups ja que parlem d'alumnes d'infantil. Sembla, per tot el que s'ha dit fins ara que la tutoria recíproca és ben suggeridora i Baudrit (Baudrit, 2000) hipotetitza els seus avantatges respecte a la tutoria fixa¹:

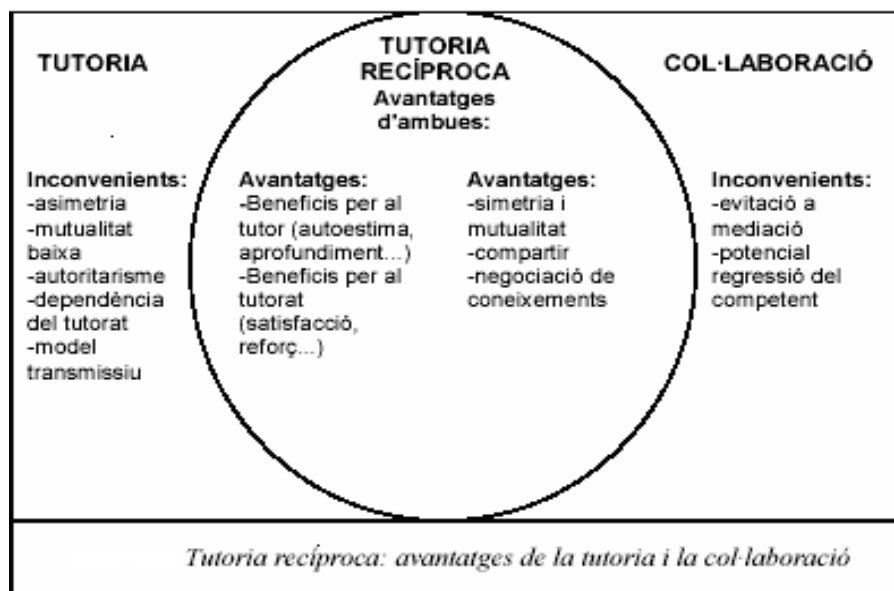
- ☑ Facilita la construcció conjunta de coneixements
- ☑ No hi ha rols permanents entre companys/es
- ☑ Es basa en una política d'intercanvi → donar i rebre
- ☑ La tutoria és una col·laboració, negociació de coneixements.
- ☑ Millores acadèmiques a causa de l'ajut personal i permanent.
- ☑ Ajust psicològic entre companys/es que contribueix a disminuir l'ansietat i afavoreix un clima de major confiança que permet expressar dubtes que són atesos immediatament.

Tots aquests avantatges i d'altres ben interessants classificats segons els aspectes psicopedagògics, econòmics, psicosocials i polítics queden recollits a la taula següent:

<p>Psicopedagògics</p> <ul style="list-style-type: none"> ❑ Aprenentatge actiu i participatiu ❑ Retroalimentació immediata ❑ Auto-responsabilització procés d'aprenentatge ❑ Tutor i tutorat aprenen ❑ Guanys cognitius (retenció, metacognició, generalització) ❑ Guanys motivacionals i actituds <ul style="list-style-type: none"> -compromís (assistència, puntualitat) -autoestima i confiança -empatia -reducció de l'aïllament social -aprofitament (<i>engaged time</i>) ❑ Actituds professorat <ul style="list-style-type: none"> -tot alumne pot aprendre -les diferències de nivell poden jugar a favor nostre 	<p>Econòmics</p> <ul style="list-style-type: none"> ❑ Relativització ràtio ❑ Efectivitat de l'aprenentatge ❑ Professorat pot atendre individualment <p>Psicosocials</p> <ul style="list-style-type: none"> ❑ Comunicació ❑ Cooperació <p>Polítics</p> <ul style="list-style-type: none"> ❑ Delegació democràtica de la direcció del procés d'aprenentatge ❑ Autonomia de l'alumnat ❑ Reducció insatisfacció
--	--

Avantatges de la tutoria entre iguals. Topping (2000)

Al següent quadre (Duràn, 2002) podem comprovar, per tant que aquest model de tutorització agrupa els aspectes més positius tant de la tutoria com de la col·laboració:

La gestió de l'aula segons els principis de les teories de tutorització entre iguals ha provocat un canvi molt important en el rol del docent que ens permet realitzar una actuació summament important en l'activitat educativa però que fins el moment havia estat impossible: l'atenció a l'alumnat individualment. La dinàmica de la sessió cada vegada empra menys temps i aquest és cada vegada més ben organitzat. Per tant, l'actuació docent es centra en l'ajuda individual en casos molt puntuals. Cal dir que aquest model de tutoria entre iguals recíproca a més a més de promoure uns nous estils cognitius

també es centra en el treball d'estratègies metacognitives (qüestionar, explicar, raonar, resoldre problemes, monitoritzar i regular l'aprenentatge).

L'assignació de càrrecs dins de l'aula que faciliten la distribució dels materials necessaris per a començar a treballar ha de ser una tasca que cada vegada dependrà més dels alumnes de classe que del mestre/a. La correcta organització interna de la classe ens facilitarà el treball amb tutors. Aquest traspàs de control de l'alumnat els ajuda a guanyar en autonomia que és l'objectiu bàsic en que es centra l'educació infantil. A més a més contribueix a augmentar en responsabilitat pels materials i treballs dels companys així com els del propi alumne/a.

2.- OBJECTIUS

Els objectius curriculars ens indiquen a quina àrea volem treballar i quines accions específiques volem aconseguir. En el nostre cas són les que segueixen:

- Participació de tots els alumnes d'educació infantil en experiències d'ensenyament i aprenentatge dintre d'un clima de confiança i seguretat.
- Assegurar l'aprenentatge de tots els alumnes (tutors i tutoritzats). La tutorització entre iguals es mostra potencialment com un bon instrument no només per a tutors brillants que aprofundeixen els seus coneixements sinó per a la resta que milloren les actituds necessàries per a l'aprenentatge a partir de la pràctica del rol. (*Duràn, D. 2002*).
- Constatar el benefici de l'aprenentatge dels tutors.
- Treballar amb tots els alumnes (tant els que són acadèmicament brillants com els que no).
- Potenciar la comunicació entre companys i el role-taking – és a dir, la capacitat de posar-se en el lloc d'un altre -.
- Lluitar contra la timidesa i reconèixer els errors propis.
- Aprendre a explicar i corregir les errades als companys sense ferir-los i utilitzant un vocabulari positiu.

3.- METODOLOGIA I DESENVOLUPAMENT DE L'EXPERIÈNCIA

Aquesta experiència va estar realitzada a una aula d'educació infantil de 4 anys des del mes de setembre de 2003 fins el gener de 2004. La utilització de la metodologia de la tutorització entre iguals va estar motivada per la professora Odet Moliner.

CONTEXT_DEFINICIÓ DEL GRUP

Aquesta havia sigut una primera oportunitat al món de l'educació. La tasca consistia en col·laborar al desenvolupament educatiu de nens del centre Lledó, a Castelló de la Plana. La primera decisió important estava relacionada amb la gestió de l'aula ja que aquell pas marcaria la tendència cap a l'aprenentatge

dels nens de classe. El grup està format per 22 alumnes provinents de famílies de classe social mitja o alta. No hi acudeix a classe cap alumne amb necessitats educatives permanents.

SELECCIÓ I AGRUPAMENT

Després de conèixer les característiques dels alumnes, vaig decidir agrupar-los. Com que el mobiliari de classe ho permetia els grups van ser ben heterogenis. Un de cada taula substituïria el treball de supervisió del mestre davant la resta de companys: era una altra manera d'aprendre perquè ara eren ells els seus propis tutors.

La distribució de la classe va estar realitzada en quatre taules rodones dos de les quals amb sis nens i dos més amb cinc, es a dir, parlem d'una aula amb vint-i-dos nenes i nens de segon curs del segon cicle d'infantil. La distribució dels nens no va estar aleatòria sinó que va ser molt ben pensada, distribuïnt-los en funció de característiques personals com la impulsivitat, la responsabilitat, l'assertivitat, l'atenció i la motivació cap al treball. Cal dir que a l'aula no hi havia cap alumne amb n.e.e.² permanents però sí que hi acudia una alumna amb retard psicomotriu que començava a notar-se en aquest curs ja que és en aquest període quan aprenen a escriure.

ESTIL I MÈTODE DE TUTORIA

Per començar aquesta nova experiència va ser necessari triar quins alumnes havien de desenvolupar el primer càrrec de tutor. Vaig escollir als més competents acadèmicament de cada taula/grup de treball, de manera que el primer model fóra el millor possible pensant que la resta de companys seguirien aquesta dinàmica amb més facilitat. La motivació dels alumnes tutors va esdevenir l'aparició de la figura/càrrec del borrador. El valor de la gometa d'esborrar era molt elevat a classe de manera que es va aprofitar aquesta situació per arrencar el treball. El borrador era un càrrec rotatiu de cada taula que es distingia pel gomet que duia orgullosament al front així com pel poder que tenien assignat en l'utilització de la gometa d'esborrar a classe. El càrrec de borrador tenia la duració d'un dia i no mai coincidia amb cap altre càrrec de classe.

FORMACIÓ: ENTRENAMENT PREVI

L'entrenament dels tutors es realitzava en el moment en que la resta del grup estava ocupat amb una altra activitat. Aquest quatre nens/nenes rebien indicacions de com realitzar la fitxa del centre d'interès que treballàvem en aqueix moment. Es a dir; tota l'activitat prèvia a centrada en allò que estàvem aprenent la realitzàvem conjuntament en diferents contextos (a l'estoreta, al racó de jocs, a les taules, etc.). Les indicacions havien de ser el més clares i concretes possibles per tal d'evitar confusions innecessàries del tipus: "Retalla els quadrats i pega'ls dins la fruita corresponent" o "Escriu el nom d'aquesta professió". Ara bé, la norma més important que calia seguir en el cas que el tutor haguera de corregir a algun dels seus companys/es es centrava en impossibilitar la negació. Per tant, estava absolutament prohibit dir a qualsevol company que una cosa estava mal proposant l'alternativa de que una cosa podia no estar ben feta. Amb la utilització d'un llenguatge com aquest estem augmentat l'estima dels alumnes, la voluntat i el gust pel treball ben fet. Cap company mai es sent ferit pel comentari d'un altre ja que creuen en la possibilitat del descuit encara que aquest s'ha de controlar per evitar que aquest fet es converteixi en la causa principal del no treball. El rol del mestre en aquesta forma de gestionar l'aula

és la de supervisió del treball, especialment l'actuació dels tutors, així com realitzar les observacions oportunes que permeten una avaluació continuada, centrada en el procés.

Els resultats de les investigacions permeten descartar opinions esteses entre la concepció tradicional de l'ensenyament que pronostiquen el rebuig dels alumnes a aprendre dels seus mateixos companys. Si el tutor desenvolupa bé el seu rol i això inclou donar feed-back i reforços positius, el tutoritzat valorarà els avantatges de la mediació d'iguals.

MONITORITZACIÓ

Tot aquest procés ha estat guiat per la tutora- sobre tot al començament. Però cada vegada més els alumnes ja coneixien i controlaven la dinàmica de classe i han sigut ells mateix qui s'han organitzat l'estratègia de treball. Encara i tot no podem oblidar que la supervisió del procés d'ensenyament entre companys (de tutorització) i el producte obtés ha de ser revisat ràpidament per corregir a qui corresponga, tutor o tutorat.

RECURSOS

Per poder dur endavant aquest projecte hem necessitat recursos materials però també recursos humans com ara:

- a) recursos materials
 - gomes d'esborrar
 - taules, mobiliari en general
 - titelles
 - conte gegant
 - material escolar en general
 - quaderns de treball dels alumnes
- b) recursos personals
 - alumnes
 - mestra
 - especialistes³

TEMPORALITZACIÓ

El treball amb aquesta estratègia va començar al mes de setembre de 2003 i es va prolongar fins aleshores, maig de 2004. Tots els dies empràvem aquesta tècnica en una activitat en concret que es realitzava després d'esmorzar - habitualment- i que estava precedida d'un gran treball visual i manipulatiu previ.

AVALUACIÓ

- Registre d'observació directa del desenvolupament dels diferents rols (tutor i tutorat).
- Realització correcta de les tasques concretes.

- Correcció adequada.
- Relació amb la resta del grup.

4.- RESULTATS I CONCLUSIONS

El seguiment de tot aquest procés ha estat realitzat amb registres observacionals juntament amb la valoració del treball final concret que havien de realitzar. Els resultats han estat molt positius per diferents raons:

- No existeix cap alumne a l'aula excluit del grup.
- L'aprenentatge ha sigut efectiu ja que tots els alumnes han pogut continuar el curs escolar normalment.
- Tots els alumnes han participat per torns de taula als dos rols possibles.
- El nivell d'exigència ha sigut extraordinàriament elevat; el compromís pel treball ben fet per part dels tutors ha sigut elevat.
- Exaltar el valor de la figura del "borrador" degut a la dificultat del seu treball i al compromís que exigia aquest amb ell mateix i amb els seus companys.
- Augment del sentiment de grup-classe com a un conjunt de companys que persegueixen les mateixes finalitats.
- Enriquiment a nivell lèxic pels processos cognitius que han treballat sense adonar-se'n i que ocorren paral·lelament a aquest procés.
- Millora de l'expressió oral ja que els companys havien d'entendre perfectament les tasques a realitzar i la dificultat es trobava en el moment en que la comprensió no era immediata ja que havien d'intentar explicar-ho com fora; l'objectiu era aconseguir el treball ben fet.

Per un altre costat trobem que un dels avantatges de la utilització d'aquesta metodologia es que l'alumne obté una resposta a qualsevol dubte immediatament. D'altra banda, podem destacar que amb aquesta manera de treballar es produeixen menys problemes de disciplina a l'aula ja que el mestre/a deixa de ser un enemic del soroll per convertir-se en company dels tutors.

Els resultats obtinguts a aquesta experiència ens fan pensar que la metodologia de tutorització entre iguals respon a les necessitats de l'escola comprensiva en tant en quant tots els alumnes reben atenció per part d'un company o del mestre/a i d'altra banda constitueix un instrument útil per a l'atenció a la diversitat, basat en el poder de col·laboració entre els alumnes així com l'ús positiu dels diferents nivells a l'aula.

Podem dir també que es produeix un augment considerable de la motivació un espectacular aprofitament del temps. Els diferents participants van percebre clarament un increment en la implicació, la responsabilitat i l'autoestima de l'alumnat tutor pel fet de desenvolupar aquest rol.

Alguns dels beneficis per a l'alumnat que podem constatar gràcies a aquesta experiència són:

ABANS	ARA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aprendre per un mateix 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ensenyar per aprendre.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Llegir per ensenyar. ▪ Memoritzar continguts. ▪ No forma part del currículum escolar. ▪ Silenci. ▪ Gestió grupal. ▪ Aprenentatge segons el mestre/a. ▪ Col·laborar per aprendre. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Llegir i ensenyar. ▪ Cognitiu → estratègies d'aprenentatge. ▪ Personalitat → autoestima, responsabilitat i empatia. ▪ Locus de control. ▪ Habilitats socials i d'interacció. ▪ Atenció individual. ▪ Aprenentatge segons el tutor i la voluntat del tutoritzat. ▪ Aprendre a col·laborar.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Els alumnes escolten. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Els alumnes conversen.

5.- PROPOSTES DE MILLORA

Una de les activitats que s'han de fer en aquest tipus d'experiències és l'enregistrament bé en vídeo o amb una gravadora de les converses que es realitzen entre companys amb aquesta tècnica de treball en grup. No hem d'oblidar que les converses que es produeixen són extraordinàriament riques tant des del punt de vista del lèxic, sintaxis i morfologia. Aquest fet ens ajuda a provar l'efectivitat del nostre agrupament i justifica el treball ben fet.

D'altra banda, considerem interessant l'estudi d'aquesta forma d'agrupament en assignatures diverses com ara la música o la psicomotricitat, per observar com són les relacions dels alumnes en aquestes àrees del currículum on no solament treballem el llenguatge oral/escrit sinó també el llenguatge d'altres sentits igualment importants per al desenvolupament humà.

6.- BIBLIOGRAFIA

- www.idra.org
- www.sadpro.ucv.ve/agenda/online/vol7n1/a02-1.htm
- www.tdex.es
- Guix. Núm 252 P.65-70. Febrer 1999
- Pujolàs, P. (2000). *Aprendre junts alumnes diferents. Els equips d'aprenentatge cooperatiu a l'aula*. Eumo editorial. Barcelona.
- Apunts de l'assignatura d'educació especial.

L'atenció a la diversitat a l'educació infantil mitjançant la tutorització entre iguals.

ANOTACIONS

- ¹ Tutoria fixa: aquella en que tutor i tutoritzat ocupen sempre el mateix rol.
- ² n.e.e.: necessitats educatives especials
- ³ Anglès i música, perquè continuaren la tasca formativa d'aquest grup a la resta de classes.